№ 62 ՆՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 6 1889 ՆՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 6 № 62

ՏԱՍՆ ԵՒ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի: Առանձին համարները 7 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ՆԵՐԿԱՅ 1889 ԹՒԻՆ

„ՄՇԱԿ“

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Հրատարակվում է Թիֆլիսում, նոյն գիրքով և նոյն պրոգրամայով: Մենք ստանում ենք սեփական ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ:

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը 10 րուբլի է, վեց ամսվանը 6 րուբլի:

Գրվել «ՄՇԱԿԻՆ» կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բարօնսկայա և Բազարնայա փողոցների անկիւնում Թամամշեվի տանը):

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція газеты «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից. Tiflis, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մտաւոր պրօլէտարիատ. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Քաղուածք հայոց եկեղեցական ծխական դպրոցների կանոններից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Սարսափելի հեղեղ Միացեալ-Նահանգներում. Ֆրանս-Գերմանական յարաբերութիւնները. Նամակ Թիւրքիայից. Արտաքին լուրեր. — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ԲՕՐՍԱ.— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Թուրցիկ նկատողութիւններ.

ՄՏԱՒՈՐ ՊՐՕԼԷՏԱՐԻԱՏ

Մեր անցեալ յօդուածում, որը տպագրվեց «Մշակի» № 60-ի մէջ, մենք այն միտքը յայտնեցինք, թէ մեր մասնագէտները կեանքի մէջ չեն կարողանում իրանց մասնագիտութիւնը գործադրել, չը նայած որ մեր երկիրը իր ամբողջ ժողովրդով խնամակիզնտ տարրի ու ամեն տեսակ մասնագէտների մեծ պէտք ունի:

Այդ անբնական և անկանոն երևոյթը, որը անկասկած կազմում է մեր կեանքի հիւանդ կողմը, բնականաբար պէտք է ունենայ իր հետևանքը, և իր արդիւնքը,—և այդ արդիւնքը այն մտաւոր պրօլէտարիատն է, որը այսօր սկսել է կազմակերպվել մեր հասարակութեան մէջ՝ բարձր և միջնակարգ կրթութիւն ունեցող մարդկերանցից:

Մտաւոր պրօլէտարիատ—մի այնպիսի ժողովրդի մէջ, որտեղ դեռ նոր է սկսել երևալ բարձր և միջնակարգ ուսում ունեցող մարդկանց հոսանքը, որտեղ դեռ դուցէ 1 պրօցէնտ հազիւ են կազմում այդ տեսակ մարդիկ, անպայման մի ցաւալի և մի և նոյն ժամանակ շատ նշանաւոր երևոյթ է.... Մի ժամանակ մեր ծնողները իրանց որդկերանց ուսման ուղարկելով, և հազար ու մի նեղութիւններով նրանց միջնակարգ և բարձր ուսում տալով—ոգևորվում էին մի ցանկութեամբ,—այն է, որ կը տեսնեն իրանց զաւակներին բժշկի, ուսուցչի, փաստաբանի և այլ այդ տեսակ պաշտօններում, այսինքն այնպիսի պաշտօններում, որոնք ուղղակի ապահով, երջանիկ, և նախանձելի կեանք էին խոստանում:

Այժմ հանգամանքները փոխվել են, և նոյն իսկ մեր ծնողները՝ հին սերունդը, որ ուսման վրա իբրև նիւթական ապահովութեան աղբիւրի վրա էր նայում—հիասթափվել է: Եւ չը նայած որ շատ կարճ ժամանակամիջոց, դուցէ մի 25 կամ երեսուն տարի է անցել այն ժամանակից, երբ մեր մէջ սկսեցին երևալ բարձր կրթութեան տէր մարդիկ և զանազան մասնագէտներ, չը նայած նոյնպէս և այն բանին, որ կեանքը դեռ շատ հարիւրաւոր և հազարաւոր մասնագէտների է կարօտ, այնու ամենայնիւ ուսեալ դասակարգի վերաբերութեամբ հանգամանքները կատարելապէս փոխված են, և ներկայումս շատ շատ են այն մասնագէտ բժիշկները, իրաւաբանները, մանկավարժները և տնտեսագէտները, որոնք տարիներ են սպասում, մինչև որ կարողանան գործ գտնել, պրակտիկա ունենալ և այդպիսով փոքր ինչ ապահովել իրանց նիւթական դրութիւնը:

Բաւական է միայն մի փոքր ուշադրութեամբ հետևել քաղաքներում խմբված մասնագէտ իրաւաբանների, բժիշկների, մանկավարժական ասպարիզում գործողների, և զանազան տնտեսագէտների դրութեանը, համոզվելու համար, որ դրանց շրջանում կատաղի մրցութիւն կայ գործ ունենալու համար: Եւ նոյն իսկ Թիֆլիսում, որտեղ ամեն տեսակ մասնագէտների համար համեմատաբար լայն ասպարէզ կայ, այնու ամենայնիւ «բաղդը» ամենքին չէ ժպտում. բացի մի քանի յայտնի բժիշկներից, բացի մի քանի պրակտիկա ձեռք բերած փաստաբաններից և ուրիշ մասնագէտներից, միւսները, ինչպէս փաստերը ցոյց են տալիս, հազիւ կարողանում են հայթայթել իրանց ապրուստը, և այն էլ մեծ նեղութեամբ, էլ չենք յիշում այն հանգամանքը, որ դրանց մի նշանաւոր մասն էլ՝ իր մասնագիտութեան գործադրութիւն չը գտնելով՝ նուիրում է իրան այնպիսի պաշտօնների, որոնք ոչինչ կապ մասնագիտութեան հետ չունեն.... Եւ այդ երևոյթը քանի գնում այնքան աւելի աչքի ընկնող կերպարանք է ընդունում, որի հետևանքը այն է, որ այսօր մեր մէջ սկսել է կազմակերպվել, գիտութեամբ և մտաւոր ոյժերով հարուստ, բայց նիւթական միջոցներից զուրկ մի դասակարգ, որին մենք վերև մտաւոր պրօլէտարիատ յայտնի անունը տուեցինք: Եւ այդ մտաւոր պրօլէտարիատ կազմող տարրերը՝ մեր նիւթական ապահովութիւնից զուրկ վարժապետները, պրակտիկա չունեցող բժիշկները, իրանց աշխատանքը ամսական մի քանի րուբլիով վաճառող վարժուհիները, իրանց մասնագիտութեան գործադրութիւն չը գտնող տնտեսագէտները, տարիներով պաշտօնի սպասող իրաւաբանները, և վերջապէս գրականութեան և մամուլի մէջ գործող բազմաթիւ անձերն են՝ որոնց գլխաւոր սեփականութիւնը աղքատութիւնն է, և նիւթական անապահովութիւնը:

Կրկնում ենք, մտաւոր պրօլէտարիատ մի այնպիսի երկրում, ուր դեռ գաւառները և հարիւրաւոր գիւղեր բժիշկի երես չեն տեսել, ուր դեռ դատարանի և ժողովրդի միջնորդը զանազան միրզաներն են, ուր դեռ երէկ տնտեսական կեանքը նահապետական դրութեան մէջ էր, և ուր վերջապէս դպրոցների թիւը մատներով կարելի է համարել, իսկ գրագէտներն էլ հազիւ 5—6 պրօցէնտ են կազմում,—մի այնպիսի զարմանալի և անսպասելի երևոյթ է, որ տարօրինակ չի լինի, եթէ գտնվեն մարդիկ, որոնք մտաւոր պրօլէտարիատ խօսքը մեր հասարակութեան մէջ՝ մի ցնորք, մի անհիմն բան կը համարեն:

Ուսեալ դասակարգի այդպիսի դրութիւնը մեր ժողովրդի մէջ շատ ցաւալի երևոյթ պէտք է համարել: Ցաւալի պէտք է համարել ոչ թէ այն պատճառով միայն, որ ցանկալի չէ գիտութեան, և մտաւոր կեանքի ներկայացուցիչներին անա-

Ֆ Ե Լ Ի Ե Տ Օ Ն

ԹՌՈՒՑԻԿ ՆԿԱՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տարասկօնը Կ. Պօլսում

Անկասկած, մեր պօլսեցի եղբայրները հետաքրքիր մարդիկ են.... գոնէ իմ աչքում: Ես երբէք չեմ կարողանում սառնարիւն կերպով մտածել նրանց մասին: Աչքիս առջև յաջորդաբար, իբրև կախարդական լապտերում, սահում են նրանց կեանքի, նրանց հասարակական կեանքի տեսարանները: Եւ ինչեր ասես չէ ներկայացնում այդ կախարդական լապտերը, որի ետևից անդադար թնդեցնող աղմուկ է հանում պօլսական ճառերի, ինտրիգների, վէճերի և այլն.... թմբուկը:

Հնացած, շատ հնացած են, հնի անհամ ու անհետաքրքիր կրկնութիւններ են պօլսահայերի աղմուկները: Ականջ դրէք նրանց բոլոր սասծխօսածին, եթէ դուք հարուստ էք համբերութեամբ. դիտեցէք նրանց հասարակական կեանքը. ուշադրութիւն դարձրէք այդ կեանքի այն երևոյթների վրա, որոնց գլխին պօլսահայերը հաւաքվում են, ինչպէս մրջիւնները մեղրի վրա,—այդ ամենի մէջ դուք չէք գտնի ոչինչ այնպիսի, որ ներկայացնէ մտաւոր կամ կենսական կենդանի ինտերէս, որ լինի ապացոյց, թէ բացի իրանից և իր առօրեայ հոգսերից պօլսահայ ինտելիգենցիան գիտէ հետաքրքրվել աւելի բարձր, աւելի մարդավայել բաներով: Այլ և ընդհակառակն, կը տեսնէք, որ այն էլ, ինչով պօլսահայերն այնչափ զբաղվում են, ինչի համար նրանք այնչափ աղմուկ են հանում, շատ անգամ ոչ միայն զարգացած ու խելահաս, այլ մինչև իսկ փոքր ի շատէ խելքը գլխին մարդու ծիծաղն են շարժում, մինչդեռ նրանց կեանքի խոկապէս լուրջ երևոյթները նրանք անուշադիր են թողնում:

Ֆրանսիացի նշանաւոր գրող Ալֆօնս Դօդէ իր «Tartarin de Tarascon» գեղեցիկ գրուածքին նշանաբան է դրել հետևեալը. «Ֆրանսիայում ամեն մարդ փոքր ինչ տարասկօնցի *) է»: Ձեռքը խղճի վրա դնելով, պէտք է խոստովանվել, որ նոյն բանը Դօդէն կը վերագրէր և պօլսահայերին, բոլոր ֆրանսիականի ու ֆրանսիացիների արտաքինի այդ կապիկներին,—թող ներվի մեզ այդ ոճը,—եթէ նա ճանաչում լինէր դրանց: Մեր պօլսեցի եղբայրներին սիրով ու անկեղծաբար խորհուրդ կը տայի կարդալ Դօդէի այդ տաղանդաւոր գրուածքի երկու հատորներն էլ, որոնցից նրանք կարող են շատ օգտվել, գտնելով նրանց մէջ իրանց համար կրթիչ դասեր:

Տարտարէնը, այդ գրուածքի հերոսը, մի տեսակ ժամանակակից Դօն-կիխօտ է: Սակայն այս վերջինն իր ասպետական քաջագործութիւններում ապացուցանում է խելքի չքաւորութեան հետ միասին սրտի ազնուութիւն և ասպետական իդէալով անկեղծ, բայց կոյր յափշտակութեամբ հանդերձ՝ նոյնպէս ոգու կոյր քաջութիւն ու անմիտ համարձակութիւն. որ առէպ նրա կեանքը վտանգի մէջ էր գցում: Ասպետական խոժոռ դարերի խորքերում թափառող այդ խոժոռ, սառն, անժպիտ, ողբերգական կերպարանքը, որ իր բոլոր տխտանական ձգտումների անաջողութիւնից յետոյ, բաւարարութիւն չը ստացած իր պահանջների ու յաւակնութիւնների մէջ, ներկայանում է ամենատխուր մի տիպ,—անցել՝ անհետացել է, տեղ տալով ուրիշ արկածախնդրին: Եւ այդ նիհար, չոր ու բարձր, այդ մռայլ, ողբերգական կերպարանքի կողքին կանգնած է այսօր նոր արկածախնդիրը՝ կարճ, հաստ ու կլոր, միշտ ծիծաղկոտ, ինքնաբաւական, փառաբանված իր ընկերներից, մանրացած ձգտումներով, մեծ յաւակնութեամբ, բայց մանր գործով, ըստ երևոյթին աջողակ— qui a reussi,—ու նպատակին հասած: Եւ այդ նոր արկածախնդիրը, «անյաղթ» Տարտարէնը, քաջ է, երբ գիտէ, որ առիւծը վանդակի ետևից չէ կարող յարձակվել նրա վրա և հպարտանում է դրանով իրանից աւելի ցիմար ընկերների առջև, որոնք խնկարկում են նրան: Տարտարէնը մտաւոր անկարողութեամբ փայլելով իրանից տգէտ համաքաղաքացիների առջև,—որոնց աչքին նա «մեծ» է և շարժում է նրանց նախանձը,—մի ողորմելի ընկերութեան նախագահը լինելով, կարծում է թէ աշխարհում իրանից մեծը չը կայ, բայց և այնպէս վախենում է առիւծից, վախենում է ստափկանից, վախենում է ուղտից իսկ: Խելքով՝ անմեղ, չափազանց ինքնագով,—և անկեղծաբար ինքնագով, որովհետև թէ իր տարօրինակ «քաջութիւնը», թէ իրան հետ անակնկալ կերպով պատահած ծիծաղաշարժ արկածները, որոնցից ինքը խուսափում էր, բայց և այնպէս ապուշի պէս միշտ գլորվում է նրանց մէջ, նոյն իսկ իրան զարմացնում են,—իր վրա մեծ համարում ունեցող, իր «գործերը» ինքն գնահատող, ծիծաղաշարժ bonhomme, երկչոտ, ամեն բանի մէջ խառնվող, միշտ ու ամեն տեղ իրան ցոյց տուող, ստախօս, հնարող, իրան պատահած զժբաղդ արկածներում միշտ ինքն իրան յաղթողի ու քաջի կերպարանքով նկարագրող և այդ բոլորի մէջ պահպանելով իր գլխաւոր յատկութիւնը՝ անկեղծութիւն,—Տարտարէնը ժամանակակից արկածախնդիր է՝ հարուստ նրան հարկաւոր բոլոր յատկութիւններով: Եւ Տարտարէնը ֆ ե ն օ մ ե ն է համարվում իր տգէտ համաքաղաքացիների աչքում: Եւ նա՝ Տարտարէնն ամենաերջանիկ մարդն է աշխարհում: Եւ Տարտարէնը «մեծի, տաղանդի, հանճարի» հաշակ ու փառք է վայելում իր սիրած ծննդավայրում: Չետևաբար, ինչու նոյն այդ Տարտարէնը չը կարծէ, որ իր ծննդավայրից դուրս էլ ինքը նոյն հռչակաւորն ու նոյն փառաբանվածն է.....

Այո, մեր պօլսեցի եղբայրներին կրկին սրտանց խորհուրդ եմ տալիս կարդալ Դօդէի այդ գրուածքը: Այդ հայելու մէջ անկասկած տիպերը ծանօթ կը լինեն....

Մի ժամանակ մէկ ինչ-որ գրող ասել է թէ «գեղեցիկ բնութեան մէջ կրթվողներն իրենց մտաւոր յատկութիւններով այնքան էլ աչքի չեն ընկնում»: Եթէ առհասարակ դա չէ կարելի ճշմարտութեան խօսք համարել, սակայն կարմրելով՝ պէտք է խոստովանել, որ մեր պօլսեցի եղբայրները մինչև մի յայտնի աստիճան հաստատում են այդ կարծիքը: Գեղեցիկ Բօսֆոր, ո՛, գեղեցիկ Բօսֆոր, պօլսեցիները քո մասին իրանց երդածից երկու անգամ աւելի կանիծեն քեզ, եթէ գիտենան թէ ինչ վնասներ դու հասցրիր նրանց քո «անապակ ջրով, քո չքեղ հօրիզօնով, քո կուսական չքնաղ գեղութեամբ»: Պօլսեցի բանաստեղծը քո գեղեցկութիւնդ երգելով, երազում է զափնէ պսակների վրա և չնաշխարհիկ անուրջները մեղմաբար օրօրում են նրա..... ոգու և ուղեղի անոյշ նիրհը: Քո ջրերը յափշտակում են նրա ողջ ուշքն ու միտքը և յանձնում քմահաճ ալիքների խաղերին, երանաւէտ տեսիլներով սքողում նրա աչքերը և նրան բացականչեցնում՝ «երջանիկ ես, ով կեանք»: Մինչ նրա չուրջը դառն իրականութիւնը հեգնական քմծիծաղով ծագեցնում է հասարակական թշուառ երևոյթներ, որոնք միում են աննկատելի Բօսֆորով գրաւված բանաստեղծին: Եւ դրա հետ միասին պօլսական «առաջնակարգ» լրագիրների «առաջ-

*) Տարասկօնը—փոքրիկ քաղաք է հարաւային Ֆրանսիայում:

պահով դրութեան մէջ տեսնել. ոչ. կայ և մի աւելի կարևոր պատճառ, այդ այն է, որ առաջադիմութեան չաւղի վրա նոր ոտք դնող մի ժողովրդի մէջ մտաւոր պրօլէտարիատի կազմակերպվելը ուղղակի կերպով ցոյց է տալիս, թէ այդ ժողովուրդը այնքան է խորասուզված իր դարևոր անշարժութեան մէջ, որ անընդունակ է դարձել հեշտութեամբ իր մէջ ընդունելու կենսատու և թարմացնող տարրեր....

Խ. Մ.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՂՈՒԱԾՔ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ-ԾԽԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ԿԱՆՕՆՆԵՐԻՑ

—

Հայոց դպրոցների մասին կառավարութեան կողմից տուած նոր կանօնների (տես. «Մշակ» № 56) համաձայն, Էջմիածնի հոգևոր բարձր իշխանութիւնը, Մակար Վ. կաթողիկոսի հաստատութեամբ, հրատարակել է նոր կանօնագիրք, որը կոչվում է «կանոնք եկեղեցական-ծխական ուսումնարանաց հայոց»:

Առաջ ենք բերում այդ «կանօններից» մի քանի յօդուածներ:

Յօդուած 2. Եկեղեցական—ծխական ուսումնարանք բացեալ լինին հրամանաւ Վեհափառ Հայրապետի ամենայն Հայոց և կառավարին ընդ ձեռն թեմակալ Առաջնորդաց համաձայն սոյն կանոնադրութեան և առանձին հրահանգօք Նորին Վեհափառութեան:

6. Միմեանց մերձաւոր գիւղօրայք, գումարելով ի մի զեկեղեցական և զժողովրդական գումարս իւրեանց, կարեն պահել զմի կենտրոնական ուսումնարան, զորոյ զտեղին ընտրեսցէ Առաջնորդըն:

9. Եկեղեցական—ծխական ուսումնարանք Հայոց միդասեանք և երկդասեանք ըստ կանոնադրութեան զինուորագրութեան վայելեն զարտօնութիւնս չորրորդ կարգի ուսումնարանաց համաձայն «Թ» յաւելուածոյ ԾԳ. յօդուածոյ զինուորագրական կանոնադրութեան: (IX приложеніе къ 53 статьѣ устава о воинской повинности. 1888 г.)

10. Ուսուցիչք եկեղեցական—ծխական ուսումնարաց, եթէ վիճակահանութեամբ պարտաւորեսցին գնալ ի զինուորութիւն, ազատք են ըստ յիսկական զինուորական ծառայութենէ, և համարին ի կարգի պահեստի զօրաց յընթացս հնգետասան ամաց. իսկ եթէ դտցին ի պաշտաման ուսուցչութեան անընդհատ զամս վեց և ցուցցեն ամ ըստ ամէ զվկայագիր պաշտօնավարութեան իւրեանց, խսպառ ազատին ի զինուորական հարկէն: (Уст. воинск. повинности ст. 63 изд. 1888 г.)

19. Առաջնորդք կարգեն զաւագ ուսուցիչսն և զաւագ ուսուցչուհիս և հաստատեն ի պաշտաման զուսուցիչս և զուսուցչուհիս, զառաջարկեալս յաւագ ուսուցչէ:

23. Երկդասեան եկեղեցական-ծխական ուսումնարանք թէ ի քաղաքս և թէ ի գիւղօրայս ունիցին զչորս հոգաբարձուս՝ երկոքումբք անձնափոխանորդօք. առաջին ի հոգաբարձուաց լիցի մին ի քահանայից՝ ըստ որոշման Առաջնորդի, երկրորդն՝ երեցփոխանն եկեղեցւոյն, իսկ երկոքեն հանդերձ անձնափոխանորդօք ընտրեսցին ի ծխականաց նոյն եկեղեցւոյ եռամեայ ժամանակաւ:

24. Միդասեան եկեղեցական-ծխական ուսումնարանք թէ ի քաղաքս և թէ ի գիւղօրայս ունիցին զերիս հոգաբարձուս՝ միով անձնափոխանորդաւ. առաջինն ի հոգաբարձուաց լիցի մին ի քահանայից՝ ըստ որոշման Առաջնորդի. երկրորդն՝ երեցփոխան եկեղեցւոյն, իսկ երրորդն հանդերձ անձնափոխանորդաւ ընտրեսցի ի ծխականաց եռամեայ ժամանակաւ:

39. Ռոճիկ համօրէն պաշտօնէից սահմանի ի հոգաբարձուաց ըստ հաստատութեան թեմակալ Առաջնորդաց, հայելով ի դրամական կարողութիւն ուսումնարանին:

41. Ամենայն ոք, որ կամիցի նուիրել զանձն ի կոչումն մանկավարժական և կարգիլ ի պաշտօն ուսուցչութեան ի ծխական-եկեղեցական ուսումնարանս Հայոց, պարտի խնդրամատոյց լինել յանուն Նորին Վեհափառութեան, կցելով ընդ խնդրագրոյն զվկայական ուսման, ևս և ծանուցանելով զանցեալ գործունէութենէ իւրմէ:

42. Այնպիսիք միայն կարգին ի պաշտօն ուսուցչութեան, որք մուծեալ լինին յընդհանուր ցուցակ ուսուցչաց և ուսուցչուհեաց, հաստատեալ ի Վեհափառ Հայրապետէ:

43. Մուծեալքն յընդհանուր ցուցակ ուսուցչաց և ուսուցչուհեաց յընտրելն իւքեանց տեղի պաշտօնավարութեան ի ծխական եկեղեցական ուսումնարանս ըստ իւրաքանչիւր թեմի՝ մատուցանեն խնդիր առաջնորդի այնր թեմի, յորում գտանի ուսումնարանն:

45. Ընտրութիւն ուսուցչաց և ուսուցչուհեաց լինի յընդհանուր ցուցակէն, հաստատելոյ ի Վեհափառ Հայրապետէ, ըստ այսմ եղանակի: աթեմական առաջնորդն, ընտրելով յընդհանուր ցուցակէն, կարգէ զմի ոմն յարժանաւորաց ի պաշտօն աւագ ուսուցչի կամ աւագ ուսուցչուհւոյ և յանձնէ նմա հրաւիրել զուսուցիչս և զուսուցչուհիս վասն նշանակեալ տեղւոյն:

Բ. Աւագ ուսուցիչն կամ ուսուցչուհին յետ խորհրդակցելոյ ընդ տեղական հոգաբարձուաց ընտրէ զուսուցիչսն և զուսուցչուհիս յընդհանուր ցուցակէն և առաջարկէ ի հաստատութիւն թեմական Առաջնորդին:

59. Ցեկեղեցական—ծխական ուսումնարանս Հայոց աւանդին ուսմունք սահմանեալք առանձին ծրագրաւ:

60. Դասաւանդութիւն առարկայից լիցի Հայ լեզուաւ, բաց ի Ռուսաց լեզուէ, ի Ռուսաց պատմութենէ և յաշխարհագրութենէ Ռուսաստանի, որք աւանդին Ռուս լեզուաւ: Ծանօթ. Պատմութիւն Ռուսաց և աշխարհագրութիւն Ռուսաստանի աւանդին յայնսիկ ուսումնարանս, յորս աւանդին ընդհանուր պատմութիւն և ընդհանուր աշխարհագրութիւն:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Կ. Պոլսից մեզ հաղորդում են, որ «Արևելք» լրագիրը դադարեցրած է 15 օրով:

—

Զմիւռնիայից մեզ գրում են. «Եւրոպայում մանկավարժութիւն ուսանող մի երիտասարդ, պ. Սիմէօնեան, որը վերջերս անցողաբար այստեղ էր գտնվում, մայիսի 21-ին մի դասախօսութիւն կարդաց իր ճանապարհորդութեան մասին, որ նա կատարել է Վանի կողմերում, և առհասարակ գաւառներում: Դասախօսութիւնը բաւական հետաքրքրական էր»:

—

Թիֆլիսի հայոց կօնսիստորիան ուղարկել է մեզ հետևեալը տպագրելու համար. «Մշակի» 48 համարում, ներքին լուրերի մէջ, հաղորդված էր, որ սեբաստիացի Գաբրիէլ քահանայ Տէր-Մանուէլեան՝ թոյլտուութեամբ հոգևոր իշխանութեան՝ եկած է ժողովարարութիւն անելու Թիֆլիսում: Կօնսիստորիան հաղորդած լուրի մէջ անճշդութիւն գտնելով, հարկ է համարում ծանուցանել, որ հոգևոր ծայրագոյն իշխանութիւնից գրաւոր թոյլտուութիւն չը կայ յիշեալ քահանայի ժողովարարութեան մասին»:

—

Վերջին օրերի յորդառատ անձրևը փչացրել է Բագու-Թիֆլիսի երկաթուղու գիծը՝ և այդ պատճառով կանոնաւոր երթևեկութիւնը դադարած է: Ինչպէս մեզ հաղորդում են՝ երթևեկութիւնը վերականգնեցնելու աշխատանքները արդէն սկսված են:

—

Թիֆլիսի թատրոնները հանգիստ չեն առնում: Այսօր բանկի թատրոնում Վարշավայի կայսերական թատրոնի խումբը՝ պ. Խրժանովսկու ղեկավարութեամբ՝ սկսում է բ ա լ ե տ ա յ ի ն ներկայացումներ: Ցաջորդ ներկայացումները պէտք է լինեն ամսիս 10, 11 և 15-ին: Իսկ Մոսկվայի կայսերական թատրոնի դրամատիկական խումբը ամսիս 4-ից արդէն ամառային թատրոնում սկսել է իր ներկայացումները:

—

Ստացանք հետևեալ լուրը Կ. Պոլսից. «Արգելվեցան ֆրանսիական «Stamboul» և յունական «Նէօլօղոս» լրագիրները»:

—

Բաթումից Բարեգործական ընկերութեան վարչութեան կողմից «Մշակի» անցեալ համարում տպված լուրի մէջ սխալմամբ բաց է թողված պ. Մեսրոպ Մարութեանի անունը, որը նոյնպէս մասնակցել է թատերասէրների խաղին:

—

ՎԵՐԻՆ-ԱԳՈՒԼԻՍԻՑ մեզ գրում են մայիսի 20-ից, որ այնտեղ չարունակ անձրևներ են գալիս. չերամը անձրևներից սաստիկ վնասվել է և այդ պատճառով այս տարի լաւ արդիւնք չէ սպասվում:

—

«Кавказъ» լրագիրը հաղորդում է, որ Երևանի նահանգական դատարանի նախագահի պաշտօնը առաջարկվեցաւ Թիֆլիսի դատաստանական պալատի անդամ Ֆ. Կ. Բակալօին, որը և համաձայնութիւն է տուել ստանձնելու վերոյիշեալ պաշտօնը:

—

Քաղաքային դումայի յունիսի 2-ին կայացած նիստում միաձայն վճռվեցաւ՝ հարկաւոր եղած դէպքում, կրակից փոխադարձ ապահովութեան Թիֆլիսի նոր հիմնվող ընկերութեան պահանջման համեմատ՝ տալ 50,000 րուբլի, և եթէ պահանջած րօպէին, երբ այդ փողերը կը հարկաւորվեն, քաղաքային արկղում չի գտնվի այդքան փող, դուման իրաւունք տուեց 50,000 գումարի լրացուցիչ փոխառնութիւն անել քաղաքային տան գրաւականով: Ապա գաղտնի քուէարկութեամբ կրակից փոխադարձ նպաստովութեան ընկերութեան վերահսկող մասնաժողովի նախագահ ընտրվեց պ. Մ. Թամամշեվ, իսկ կանդիդատ ընտրվեց պ. Գարսօեվ. վերատեսող յանձնաժողովի անդամներ ընտրվեցան՝ պ. Կայդանով, իսկ կանդիդատ—Շահբուդաղով:

—

Յունիսի 4-ին Քաղաքային դումայի դահլի-

նակարգ կրիտիկոսները» խնկարկում են բանաստեղծին, սրա «աննման հանճարի և կուսական ժայռի մը նման անուշ բանաստեղծութեանց» գնահատութեան համար անխնայ ու անխափր կերպով դուրս թափելով իրանց բառարանի բոլոր գովասանական խօսքերը: Երկրորդ օրը նոյն լրագիրները զետեղում են բանաստեղծից մի նամակ, որի մէջ նա «կրիտիկոսներին» ամեն տեսակ փառաւոր ածականներ տալուց յետոյ, յայտնում է նրանց իր «շնորհակալութիւնը», որ «փութացին» գնահատել նրան և ճաշակել նրա «սրտաճմլիկ և մաքրահիւթ պտղընդոց համը», նրա «սրտէն բղխած սիրադզաց հառաչքը, որոց Բօսֆորի ափունք և ջրերք միայն վկայ եղան», ըմբռնել նրա «գեղնորուեստից նուրբ ճաշակն և այն ջանքն որ բանաստեղծն արժանաւորապէս և գեղեցկապէս կընէ աւելի պարզացնելու համար այդ ճաշակ.....» և այլն, և այլն....

Ցարտարէն, զովելի Ցարտարէն, քո պոլսահայ եղբայրները ճգնում են նսեմացնել քո փառքդ, խլած քեզնից քո բնաւորութեան գեղեցիկ յատկութիւնները և շրջապատված քո ընկերակիցներիդ պէս խեղացիներով....

Պոլսահայ հրապարակագիրն էլ իր պաշտօնը միշտ կատարում է (գոնէ ինչպէս ինքն է հաւատացնում) «ըստ արժանւոյն»: «Պիսմարգ, Սալզպըրի, Գրիզբի, Ֆլօգէ» և ընդհանրապէս եւրոպական քաղաքականութիւնը նրա յօդուածների գլխաւոր նիւթն է, և առաւելապէս նրան «ամենաանհանգիստ մտատանջումներ» է պատճառում այդ քաղաքականութիւնն այնպիսի ժամանակներին, երբ «Եւրոպիոյ քաղաքական հօրիզոն կը մթնանայ»: Եւ մեր երևելի հրապարակագիրը, կարծես ամենածանր պատասխանատուութեան տակ ընկած լինի, թնչալով, քրտնելով, մռմռալով, յոգնելով կարում կարկատում, կարում, վրճռում է եւրոպական քաղաքականութեան ամենակնճռոտ հարցերը և իր յօդուածն աւարտելով՝ նրան արդէն թւում է, որ «սև հօրիզոն պիտի պայրի և խաղաղութիւն իր թևեր տարածի Եւրոպիոյ աշխարհաց վրայ»: «Գիտուն անձ է, խոհուն, խելացի մ'է անիկա», խորին ակնածութեամբ շշնջում են մեր պոլսահայ ի ն տ ե լ ի գ է ն տ ն ե ր ն այդ հրապարակագրի շուրջը.... Այդպէս Ցարտարէնը, հրացանը ձեռքին քայքաբար կանգնած, բղաւում է վանդակում գտնված առիւծի վրա, ճգնելով նրա մանչիւնը դադարեցնել, քանի որ խեղճն այնպէս է հաւատացած, որ իբր այդ առիւծը մանչելով ուզում է կործանել Ցարասկօնը: Շատ հեռու, ծակ ու ծուկից զխտելով, արժանաւոր Ցարտարէնի արժանաւոր համաքաղաքացի «երևելիները» ապշած մնացած են նրա չը տեսնված անվեհերութիւնից:

Իսկ «չքնաղ Բօսֆորի կապուտակ ալեաց» վրա հպարտ կերպով երերվող չոգենաւերից անհամ տեսնում ես, հայաստանցի պանդուխտ համալը, մէջքը ծռած, քրտնաթոր, մի քանի փարայի համար ծանր բեռը կրած՝ ափ է հանում.... և մեր պոլսահայ «գիտուն» հրապարակագիրը նրան չէ տեսնում, յափշտակված «Եւրոպիոյ քաղաքականութեան հօրիզոնով»: Բայց այդ պանդուխտը, այդ համալը ինչու է Պօլսում գտնվում, ինչու է թողել իր հայրենի երկիրը, ինչ է նրան ստիպել թողնել իր ընտանիքը կիսամերկ ու քաղցած.... Ահ, հրապարակագիրն իր ողջ լրագրով դրան չունի պատասխան, նա դրանով չէ զբաղվում, նրան ինչ փոյթ..., և միմիայն Բօսֆորի ալիքների զլխին արձագանքը պտոյտ տալով՝ կարծես հեգնօրէն կրկնում է մեր խօսքը՝ «կիսամերկ ու քաղցած....»

Ահա և պոլսահայ վիպասանը: Նա անվել է ժօրժ Օնէի, «Serge Panine», Maître de Forge» և այլ գրուածներով, և կամ Ալէքսանդր Դիւմա հօր սանձարձակ երևակայութեամբ ու անընդհատ տեսարաններով ու անձնաւորութիւններով և կամ ֆրանսիական լրագիրներում անընդունակ կերպով թխված ուրիշ անիմաստ, դատարկ ու գրական ճաշակն աղաւաղող վէպերով: Նա աշխատում է ընդօրինակել դրանց հայկական բառերով, հայ անուններով և իբր նիւթն էլ վերցրած «հայոց իրական կեանքէ», բայց ամբողջապէս գրված ֆրանսիական խոհանոցի փտած ճաշակով, լրագիրներում կամ առանձնապէս հրատարակում է իր «վէպերը» և իր համաքաղաքացիներին զարմանք պատճառելով, «հանճար» հռչակվում պոլսահայ «բանիմաց, խոհուն և հանճարեղ կրիտիկոսների» բերանով....

Կ. Պօլսում «ամեն մարդ փոքր ինչ տաղասացի է...» ասկամայ յիշում է մարդ այդ նուրբ ու սրամիտ խօսքը և փոխարէն զայրանալու պոլսահայ վիպասանի դէմ, հասկանում է նրան և ներողամտութեամբ ժպտում....

Halte - lá! անխոհեմ գրիչս այժմ ընդունակ է տ ա ռ տ ա ռ է ն կապելով, Ցարտարէն հերոսի ստուերն առաջ բերել պոլսահայերի բազմատեսակ ժողովների նիստերում և այդպիսով վրդովել այնտեղ փառաւորապէս բազմած պոլսահայ ջ ո ջ ե ր ի սրտերը: Ո՜վ չգիտակի արժանի նիստեր, որ այնպիսի մանրակրկիտութեամբ ու մանրամասնօրէն, բառ առ բառ տպագրվում են պոլսահայ «առաջնակարգ» թերթերում, ասես՝ ֆրանսիական ե ր ե ս փ ո խ ա ն ա կ ա ն ս ր ա հ ի նիստերը լինեն: Այնտեղ և ուսուցիչ, և հոգևորական, և գրագէտ, և հրապարակագիր, և կառավարչական պաշտօնեայ, և խանութպան զարմանալի սատանայութեամբ ու ճարպիկ բառախաղով գիտեն մէկ օր իրար «հանճարը» գովաբանել, միւս օրը միմեանց ցեխին հաւասարեցնելու համար: Եւ ծրպիսի տաղանդով նրանք կարողանում են հաշտեցնել միմեանց հետ այդ երկու իրար հակառակ բաները, կապել միմեանց հետ այդ երկու իրար հակառակ ծայրերը: Եւ ինչ ապշեցնող ընդունակութեամբ պոլսահայկական տաղանդաւոր անհեթեթութիւնն ու զեխվէկութիւնն այդ նիստերում կարողանում է աչքից բաց թողնել անբաղդ «պաւանների» ժողովրդային չահերին վերաբերող լուրջ ու այրող հարցերը, ամբողջ ժամերով, օրերով, շաբաթներով ճճռան ճառերով մի դատարկ կարասից միւս դատարկ կարասը լցնելու համար մի որ և է աննշան խնդրի կամ մասնաւոր պատահարի առիթով: Օ՛, այն նիստերը, որտեղ առաջնակարգ խնդիրներ են «կօշիկների» և «գաւազանների» խնդիրներ, որտեղ իւրաքանչիւրը ձգտում է մէկ պատասխաւոր խօսք ասել, կամ քայլ անել, ազմըկալից արկածների ծարաից պապակվելով. որտեղ իւրաքանչիւրը կամ զարմանալի ինքնաբաւական համեստութեամբ և կամ աչք ծակող հպարտութեամբ ու արհամարհանքով դէպի ուրիշները «անմեղ» լեզուով գիտէ գովել իր «ազգասիրութիւնը», իր «ազգին մատուցած մեծամեծ ծառայութիւնը», ստանալով իր համաքաղաքացիների բուռն ծափահարութիւնները....

Երջանիկ, «դրախտանման» Պօլիս, ուր լրագիրները, ազգօգուտ անձերը, տաղանդները, հանճարները և նմանօրինակ էակները գիտեն բուսնել անկի նման առատօրէն..., Սրտանց կը ցանկայի, որ գոնէ անկի նման նրանք չը կորչէին անպէտք..., Եւ իբրև պատասխան մեր անհեռատես յոռետեսներին, որոնք պոլսահայերից օգտաւէտ բան չեն սպասում, ես ընդհակառակը, գիտելով դրանց կեանքը, ուրախութեամբ բացականչում եմ.

Ո՜վ է ասում թէ՝ հայք չունեն մեծեր,
Անկի պէս առատ, խնկի պէս հոտով,
Որ գիտեն ստեղծել ճառեր, կենացներ,
Տըպագրած թղթեր, հանճարեղ գործեր,
Հայոց աշխարհը ողջ հեղեղելով:

Լ—ենց

ճում կայացաւ «Քաղաքային ապահովագրական նորակազմ ընկերութեան» երկրորդ նիստը: Այդ նիստում, ի միջի այլոց, հաստատւեցան ապահովագրական սակագները, և ընտրւեցան վարչական մնացած անձինք:

—

Կ. ՊՕԼՍԻՑ մեզ գրում են, որ մայիսի 26-ին կայացած Ազգային Ժողովում խորէն պատրիարքը մի ընդարձակ ճառ կարդալով, առաջարկել է Նոր Քաղաքական Ժողովը փոխանակ 14-ի եօթ անդամներից կազմակերպել: Այդ առաջարկութիւնը պիտի քննւի յաջորդ նիստում:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ՀԵՂԵՂ ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՄ

—

Սարսափելի թշուառութիւն է պատահել Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգներում, չը տեսնւած հեղեղի շնորհով: Մայիսի 17, 18 և 19-ին եկած անընդհատ անձրևի պատճառով Ալլեգանեան լեռների ջրերը այնպէս յորդացան, որ կարճ միջոցում ակնյայտնի դարձաւ, թէ ինչ վտանգ կարող է սպառնալ հեղեղը: Պենսիլվանիայում, Նիւ-Ջերսիում, և հարևան տեղերում գետերի ջրերը դուրս գալով իրանց ափերից, սկսեցին ողողել հարթավայրերը: Խոնիադա հովիտի մէջ ապրող ժողովուրդը ստիպւեցաւ թողնել իր բնակավայրերը, իսկ Կարլէյլ և ուրիշ մի քանի քաղաքների մի քանի թաղերը ջրի տակ մնացին:

Սակայն այդ բոլորը աննշան կարելի է համարել համեմատելով այն դժբաղդութեան հետ, որ պատահեց Ջօնստօուն քաղաքի և դրա ամբողջ հովիտում: Այդ քաղաքը յայտնի է Ամերիկայում իր երկաթի գործարաններով և ունի 25 հազար բնակիչ: Անձրևից գոյացած կատաղի ջուրը մի քանի ժամվայ ընթացքում ողողեց քաղաքից վերև գտնւող փոքրիկ գիւղական խրճիթները և անհագին հօսանքով դիմեց դէպի Ջօնստօուն քաղաքը, բերելով իր հետ ցեխ, քարեր, փայտեր, տներ, և դիակներ: Մի քանի րօպէում կատաղի հօսանքը աւերեց Ջօնստօուն քաղաքը: Տեսարանը սարսափելի էր: Բայց այդ սարսափը կրկնապատկւեց, երբ ջրի հօսանքը, տանելով իր հետ ամբողջ քաղաքը՝ հասաւ քաղաքից ներքև գտնւող երկաթուղային կամուրջին, անկարող եղաւ պոկել ամուր կամուրջը, որը և դէմ տալով կատաղի հօսանքին, իբրև մի պատնէշ, մի քանի րօպէում կազմեց ահագին սար՝ գերաններից, տներից, և քաղաքի մէջ պարունակւած նիւթերից: Հազարաւոր գերանների և զանազան բեկորների միջից երևում էին մարդկանց այլանդակւած դիակներ, և դրանց հետ միասին կենդանի մնացած մարդկանց սարսափահար դէմքերը, որոնց դրութիւնը մեռածներից աւելի վատ էր.... Շատերը անտանելի ճիչ էին արձակում գերանների տակից. շատերը յուսահատ յետ և առաջ էին վազում, փորձելով կամուրջի վրա բարձրանալ: Կանայք և երեխայք սիրտ կտրտող ղօչիւններով օգնութիւն էին խնդրում....

Եւ յանկարծ.... ահ սարսափ.... Ջրի վրա կանգնած քաղաքի աւերակների միջից հրդեհ յայտնւեց և աւերակների մէջ մնացած կենդանի մարդիկ սկսեցին այրւել և խորովւել... Այդ կենդանի այրւածների թիւը մօտ երկու հազարի էր հասնում: Այդ տեսարանը այնքան սարսափելի էր, որ ջրի ափերից նայողները, որոնց մէջ կային և թշուառների բարեկամներից շատերը, անկարող լինելով դիմանալ այդ տեսարանին, խելագնոր եղան....

Թէ որքան յանկարծակի կերպով պատահեց այդ աղէտը, կարելի է եզրակացնել հետևեալից. Ջօնստօունի հեռագրատանը ծառայող մի օրիորդ, ստանալով տեղեկութիւն ջրերի յորդանալու մասին, հեռագրեց հարևան քաղաքը հետևեալը. «Գետի ջուրը աւելանում է. հեղեղի նշաններ են երևում, ջուր է հօսում դէպի քաղաքը, ջուրը արդէն հասել է մինչև առաջին յարկը, ինչպէս երևում է....» Հէնց այդ բառի վրա էլ հեռագիրը կիսատ էր մնացել, ջուրը քաղաքի ուրիշ մասերի հետ միասին ողողեց և հեռագրատան շինութիւնը՝ միջի մարդկերանցով:

Արդէն մի քանի ժամ էր, որ Ջօնստօուն քաղաքը անհետացել էր աշխարհի երեսից, երբ այդ մասին իմացան հարևան քաղաքներում: Սիրտ մաշող մանրամասնութիւններ են հաղորդում այդ բոլորի մասին: Մարդիկ տեսնում էին ափից, թէ ինչպէս ջրի ալիքների հետ կռւում են հարիւրաւոր մարդիկ և կանայք,—բայց օգնութիւն ոչ ոք չէր կարողանում հասցնել: Տեսնում էին թէ ինչպէս ջուրը տանում է օրօրոցներ երեխաներով, կիսաւեր տներ, իր թշուառ բնակիչներով,—և այդ բոլորը մի քանի րօպէում մէջն էր խորասուզւում շատերի աչքի առաջ:

Ջօնստօունի դժբաղդութիւնը սարսափ է ցցել ամբողջ Միացեալ-Նահանգներում: Ամեն բան մոռացւած է, և ամեն տեղ հանգանակութիւն է բացւած թշուառներին օգնելու համար: Մինչև յունիսի 4-ը Ամերիկայում հաւաքւած էր աւելի քան մի միլիօն դոլլար: Ահագին գումարներ են հանգանակւում այդ նպատակով և Եւրոպայում:

Ջօնստօունից ներքև, չարաբաստիկ կամուրջի մօտ կանգնած քաղաքի աւերակները շարունակւում են այրւել: Ենթադրում են, որ այնտեղ 2,000-ից աւելի դիակներ կան: Բժիշկները խորհուրդ են տալիս թողնել որ այդ բոլորը այրւի, որպէս զի որ և է վարակիչ հիւանդութիւն չը ծագի: Սակայն թշուառ զոհերի ազգականները կատաղել են բժիշկների այդ խորհրդի դէմ, և պահանջում են, որ հրդեհը հանգցնւի և փորւի այդ քաղաքաբլուրը՝ իրանց սիրելիների դիակները այնտեղից հանելու համար: Ջօնստօունում զոհ դնացած մարդկանց թիւը 15 հազարից աւելի է: Մեռածների կենդանի մնացած ազգականներից շատերը այժմ իրանք իրանց սպանում են: Երևում է, որ հեղեղի ժամանակ, շատերը փրկութեան յոյս չունենալով, իրանք իրանց վրա ատրճանակ արձակելով, ինքնասպանութիւն են գործել:

Դիակները հաւաքում և հողին են յանձնում: Ամեն միջոց ձեռք է առնւած, որ վարակիչ հիւանդութիւն չը ծագի: Անտուն և անտէր մնացածների համար բերւում է մեծ քանակութեամբ ուտելեղէն: Ամեն տեղ հանգանակութիւն է լինում և ահագին գումարներ են հաւաքւում:

ՖՐԱՆՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

—

Այս օրերս Ֆրանսիական պարլամենտում Ֆրանսիայի ներկայ յայտնի անձնաւորութիւններից մէկը՝ Ժիւլ-Ֆերրի մի ճառ խօսեց: Այդ ճառը ահագին աղմուկների պատճառ դարձաւ թէ պարլամէնտում և թէ պարլամենտական շրջաններից դուրս: Ժիւլ-Ֆերրի բաւական ժամանակ է յետ քաշւած դիրք էր բռնում, և երբ յայտնւեց, որ նա պէտք է ճառախօսի պարլամենտում, արդէն ամեն կողմից սկսեցին զանազան բնաւորութեան ցոյցեր անել:

Իսկ երբ պարլամենտի մէջ նախկին մինիստրը ամբիօն էր բարձրանում խօսելու համար, զանազան կողմերից նրա դէմ սկսեցին ոչ թէ միայն հակակրութեան ցոյցեր անել, այլ նոյն իսկ պատգամաւորներից մի քանիսը իրանց թոյլ տւեցին ամենավիրաւորական խօսքեր Ժիւլ-Ֆերրի հասցէին:

Բայց և այնպէս Ժիւլ-Ֆերրի խօսեց, և մատնանիշ արեց այն մեծ առաջադիմութեան վրա, որ հանրապետական Ֆրանսիան արել է կրթութեան գործում, մեծացնելով տարրական դպրոցների թիւը, կերպարանափոխելով միջնակարգ ուսման գործը, և հիմնելով աշխարհական իգական դպրոցներ, որոնք մի ժամանակ բոլորովին գոյութիւն չունէին Ֆրանսիայում:

Ժիւլ-Ֆերրի մատնանիշ արեց իր ճառում այնպիսի խնդրի վրա, և այնպիսի գոյներով նկարագրեց կրթութեան գործը, որ հաւանականաբար նրա ճառը ամեն կուսակցութեան կողմից համակրութիւն միայն պէտք է առաջ բերէր: Բայց հակառակը դուրս եկաւ: Եւ դրա գաղտնիքը ծածկւած է այդ մարդու անցեալի, նրա անցեալ գործունէութեան մէջ:

Ժիւլ-Ֆերրի յայտնի է իբրև կղերականութեան կատաղի թշնամի: Կրթութեան գործում կղերականութեան ազդեցութիւնը ոչնչացնելու համար նա կատաղի կռիւ մղեց և իր նպատակին մեծ մասամբ հասաւ: Դեռ այդ գործում նա ստեղծեց արդէն իր դէմ թշնամիների մի մեծ կուսակցութիւն, բաղկացած մեծ մասամբ յետադէմ և պահպանողական տարրերից:

Սակայն այդ չէ գլխաւոր պատճառը այն հակակրութեան, որին ենթարկւած է այժմ Ժիւլ-Ֆերրի զանազան կուսակցութիւնների կողմից: Ժիւլ-Ֆերրիի այժմեան, եթէ այսպէս կարելի է ասել, անժողովրդականութեան պատճառը նրա գաղթական քաղաքականութիւնն է, որի մէջ նա շատ մեծ անաջողութիւն ունեցաւ: Այդ անաջողութիւնը միանգամից տապալեց նախկին գործիչի անունը, և երբ նա այդ դրութիւնից մի փոքր դուրս գալու համար սկսեց բարեկամական դիրք բռնել դէպի Գերմանիան, այն ժամանակ արդէն հակակրութիւնը փոխւեց բացարձակ թշնամութեան:

Ֆրանսիան պատմական այնպիսի հաշիւներ ունի Գերմանիայի հետ, երկու ազգերի մէջ պատմական թշնամութիւնը այնքան մեծ է, որ մի ամենափոքր բարեկամական տրամադրութիւն արդէն պետական մի գործիչի կողմից դէպի Բիսմարկի հայրենիքը՝ բաւական էր զանազան կասկածներ յարուցանելու Ֆերրիի դէմ, մեղադրելու նրան նոյն իսկ դաւաճանութեան մէջ, և ստեղծելու մի այնպիսի թշնամական տրամադրութիւն, որը մինչև այժմ էլ չէ անցնում: Ահա այդտեղից է բղխում այն բանը, որ Ֆերրիի պէս մի գործունեայ մարդը ժողովրդականութիւն չունի Ֆրանսիայում, ուր շատ բան ոչինչ է համարւում երկրի պատմական-քաղաքական աւանդութիւնների առաջ:

Այդ աւանդութիւնները, որոնց մէջ են ֆրանս-գերմանական յարաբերութիւնները,—անկասկած ունեն իրանց պատմական հիմունքները, սակայն ժամանակ է, որ պատմական տխուր անցեալը իր աւելի տխուր դէպքերով մի կողմ թողնւի, քանի որ այդ բոլորը խանգարում են երկու հարևան ազգերի կանոնաւոր յարաբերութիւնները, մի և նոյն ժամանակ վտանգ սպառնալով ամբողջ Եւրոպայի խաղաղութեանը: Ժամանակ է, որ Ֆրանսիայի և Գերմանիայի քաղաքական կեանքի ղեկավարները աւելի յարգանքով վերաբերւէին դէպի երկու ազգերի կուլտուրական զարգացման գործը, և մի կողմ թողնելով պատերազմական զանազան միտումները, միջոց տային ժողովրդին անարգել առաջադիմելու խաղաղ, կուլտուրական զարգացման շաւղով....

Այդ է պահանջում հասարակական կարծիքը իշխան Բիսմարկից, որը անկասկած, գլխաւոր պատճառն է երկու ազգերի լարւած յարաբերութեան:

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Կ. Պօլիս, 23 մայիսի

Ի՞նչ գրել: Մայիսի այս տխրօրակ օրը գրիչը ձեռքս կը մտածեմ, ի՞նչ գրել «Մշակին»: Դեգերիլ միշտ Ազգային Ժողովի շուրջը. անդադար թափառիլ շրջիլ պատրիարքարանի բոլորը. դատապարտեալ ենք միօրինակ ըլլալ: Ո՞չ ապաքէն միօրինակութիւնը գրողին մտքի աղքատութեանը անխախտ ապացոյցն է: Եւ եթէ հոգիով աղքատները արժանացած են «Երանի» մը վայելելու, չեմ կարծեր, որ լրագրի ընթերցողները, ինչքան ալ բարեպաշտ ըլլան, փափագ տածեն տեսնել թերթի աշխատակիցները «Երանիի» տիրացած, շնորհիւ իրենց մտքի աղքատութեան:

Ի՞նչ գրել: Բաւական ժամանակէ ի վեր պարապի ժամերուս մի քանին յատկացուցած եմ մօտէն ուսումնասիրելու Պօլսի պանդուխտներու կեանքը, վէպի մը նիւթերը պատրաստելու նպատակաւ: Ապշած կը մնամ. ինչ ահագին նիւթ քննութեան, իմաստասիրութեան, նկարագրի, արցունքի: Խաներու, թշուառութեան այդ լայնածաւալ հանդիսարաններու մէջ, մարմնական ամեն ախտերու, հոգեկան ամեն վշտերու, բարոյական ամեն տառապանքներու սարսռազդեցիկ տեսարանները պարզուած կը տեսնենք: Հայաստանի ամեն անկիւն իր ներկայացուցիչն ունի այդ խաներու մէջ: Այդ ներկայացուցիչներն հարիւրաւոր չեն, հազարաւոր չեն, բիւրերով կը համրուին: Ի՞նչեր կարելի չէ գրել այժմէն իսկ «Մշակին», և սակայն հարկ է լռել:

Եւ Պօլիս չըՆծայեր մեծաքանակ նիւթ ամեն կարգի խնդիրներու: Միթէ ցաւերու հետ չունենք խնդութիւններ. միգամած մթնոլորտին մէջէն չենք նշմարեր գեղածիծաղ հորիզոն մը: Եւ սակայն պէտք է լռել: «Պարագաները»—ինչպէս կը կոչուի դահճին կացինը—կը ջախջախեն մեր մտքի թռիչը, կը յօշոտեն մեր սրտերը, և ամէն գրող կը դառնայ, կըլլայ մի հոգեկան ներքինի: Հարկ է լռել:

Դառնանք ուրեմն մեր հին, ապահով պատսպարանին շուրջը. ապերախտ չըլլանք մեր Ազգային Ժողովին, մեր պատրիարքարանին, որք նեղութեան օրերու մէջ մեր թղթակցութեան պաշարը կը ճարեն:

Եւ արդեօք անիրաւ չենք ըլլար, եթէ Ազգ. Ժողովն և պատրիարքարան նկատենք քիչ շահագրգիռ: Ո՞չ ապաքէն ծանրութեան կենտրոնն է, որուն շուրջը եռ կուգայ մեր ազգային կեանքն իր ամեն երևոյթներովը: Ո՞չ ապաքէն Հայաստանցին անդ կը յառէ իր աչքերն:

Եւ այժմ այս օրերս մտքերը զբաղւած են Նոր Քաղաքական Ժողով մը ընտրելու խնդրով: Մագսուտ Սիմօն պէյի ատենապետութեամբ կազմուած Քաղաքական Ժողովը լրացուց իր պաշտօնավարութեան շրջանը, պէտք է ընտրել անոր յաջորդը: Մեր կեանքին մէջ հզօր է Քաղաքական Ժողովի ազդեցութիւնը. Պատրիարքի խորհրդականն է և միանգամայն լիազօր ներկայացուցիչ մը ազգին կողմէ Պատրիարքին քով դրուած: Իմաստուն Քաղաքական Ժողով մը, որ միանգամայն օժտուած ըլլայ ազնիւ սրտով, կարեկից հոգով կրնայ մեծամեծ օգուտներ ընծայել գաւառացիներու, որք անդադար կը դիմեն ի Պատրիարքարան դարման ու աջակցութիւն խնդրելով:

Ազգ. Ժողովն ինք կընտրէ Քաղաքական Ժողովը, որ կը բաղկանայ տասն և չորս անդամներէ: Այժմ Ազգ. Ժողովը բաժնուած է երեք կուսակցութիւններու և յաղթանակը յայտնի չէ թէ որուն պիտի մնայ: Կուսակցութիւններն իրարմէ կանջատուին թէ սկզբունքով և թէ անձի խնդիրներով: Նախ խօսենք սկզբունքի վրայ:

Սկզբունքի մասին երկու կուսակցութիւն կայ. մին կուզէ, որ Քաղաքական Ժողովի մէջ տիրապետող տարրը ըլլայ էֆէնդիի դասը, կուզէ որ կառավարութեան հայ պաշտօնեաները տիրապետեն Քաղ. Ժողովի մէջ. միւս կուսակցութիւնը կուզէ բոլորովին զտել պատրիարքարանը էֆէնդիներու ազդեցութիւնէն:

Առաջին կուսակցութիւնը, էֆէնդիասէր կուսակցութիւնը կը յայտարարէ թէ՝ քանի որ Պատրիարքարանի գործերը անդադար Դրան հետ են, հարկ է որ կառավարութեան պաշտօնեայներն ըլլան ազգային գործերու ղեկավարներն. անոնք միայն մօտէն գիտակ են Դրան քաղաքականութեան, գիտեն թէ ինչ ոճով խօսելու է նախարարներու հետ, ինչ ոճով գրելու է թ ա ք ր ի ր ն ե ր ը: Հետևաբար կը պնդեն, թէ անհրաժեշտ է, որ Քաղաքական Ժողովի ատենապետն ու անդամներու մի մասն ըլլան Դրան հայ պաշտօնեայներ:

Միւս կուսակցութիւնը, որուն համակարծիք է այժմ ազգին ստուար մեծամասնութիւնը, բոլորովին տարբեր կերպով կը մտածէ: Ուրեմն նոր տարրերներու յանձնենք մեր գործերու ուղղութիւնը: Հաւանական է, որ լաւագոյն գործեն, բայց եթէ լաւագոյն ալ չը գործեն, տարակոյս չը կայ թէ աւելի վատն ընելու կարող չեն:

Ստոյգ է թէ այս վերջին կուսակցութիւնը մեծամասնութիւն ունի Ազգ. Ժողովի մէջ, բայց դժբաղդաբար երկու կուսակցութեան բաժնուած են ընտրուելիք անձերու մասին: Հաւանական է, որ մայիս 26-ին գումարուի Ազգ. Ժողովը կատարելու համար Քաղաքական Ժողովի ընտրութիւնը և սակայն այսօր մայիս 23 տակաւին համաձայնութիւն չէ կայացած երեսփոխաններու միջև:

Այդ բաժանումի գլխաւոր պատճառն պատրիարքական ընտրութեան խնդիրն է: Բարթողիմէոսեանք և Նար-Պէյեանք միշտ կենդանի են: Արդ այս երկու կուսակցութիւններն ալ կուզեն, որ Քաղ. Ժողովն ընտրուի իրենց ոչ-էֆէնդի կուսակիցներէ: Նար-Պէյեանք համեմատաբար աւելի թիւ ունեն, վասն զի իրենց հետ են Խրիմեանականք, ինչպէս նաև անոնք, որք կուզեն պահպանել արդի Պատրիարքը և թոյլ տալ, որ ժամանակ ունենայ փորձառութիւն ունենալու: Նար-պէյեանք մեծ մասամբ առ այժմ այս կարծիքին յարեալ են: Բայց որովհետև Քաղաքական Ժողովն երկու տարի պաշտօն պիտի վարէ, և որովհետև այդ երկու տարիներու մէջ կարելի է պատրիարքական խնդիր ծագի, հետևաբար երկու կուսակցութիւններն ալ կը տենչան այժմէն տէր ըլլալ Քաղ. Ժողովին: Եւ եթէ այս դժուարութիւններով կարելի չըլլայ իրենց մէջերնին համաձայնութիւն կայացնել, առանձին առանձին փոքրամասնութիւն պիտի կազմեն և էֆէնդիներն յաղթանակը պիտի տանին:

Այս է առ այժմ օրուան խնդիրը:

Հայկակ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Պարիզից հեռագրում են, որ Ումբերտօ թագաւորի վերադարձից յետոյ, իտալական զօրանոցներում արտասովոր իրարանցում և գործունէու-

թիւն է սկսված։ Ֆրանսիական կիսապաշտօնական լրագիրները խորհուրդ են տալիս ժողովրդին վաճառել իտալական արժէթղթերը և գնել ռուսաց արժէթղթեր։

—Գլադստօն նորերս սկսել է ճանապարհորդել Արևմտեան Անգլիայում։ Այդ ճանապարհորդութիւնը քաղաքական նպատակներ ունի, և ի միջի այլոց կապ ունի պարլամենտական ընտրութիւնների հետ։

—«Figaro» լրագիրը հաղորդում է, որ սերբիացի մի խումբ կանայք իրանց մէջ հաւաքած փողերով, որ մի մեծ գումար է կազմում, ուղարկել են Նատալիա թագուհուն մի շքեղ ոսկեայ թագ ադամանդներով զարդարված։

—Արտասահմանեան մայրաքաղաքներից եկած հեռագիրներից երևում է, որ այնտեղ մեծամասնութիւնը համոզված է, որ բօրսաներում տիրապետող անհանգստութիւնը հետևանք է այն լուրերի, որոնք հաղորդում են թէ եւրօպական մի քանի պետութիւնների յարաբերութիւնները լարված են։

—Վիէննայից հեռագրում են, որ իտալական առաջին մինիստր Կրիսպի շուտով տեսակցութիւն պիտի ունենայ կոմս Կալնօկիի հետ։

—Սօֆիայում վերջին օրերս տեղի են ունեցել մի շարք ձերբակալութիւններ։

—Գերմանական մամուլը ողջունելով պարսից Շահի Գերմանիա գալը, յոյս է յայտնում, որ նրա Բերլինում լինելը կը նպաստի Գերմանիայի և Պարսկաստանի մէջ առևտրական յարաբերութիւնների հաստատվելու գործին։

—Յուլիսին Վիլհելմ կայսրը Անգլիա պէտք է գնայ, իսկ օգոստոսին Ֆրանց-Յօսէփ կայսրը պիտի այցելէ Բերլինը։

—Վիէննայից հեռագրում են մայիսի 27-ից հետևեալ տարօրինակ լուրը. «Բէլգրադից այստեղի լրագիրներին տարօրինակ լուր է հաղորդված Միլան թագաւորի անհետացած լինելու մասին»։

—Կրիտէ կղզու վրա առաջ եկած խառնակութիւնները, ինչպէս գրում են Աթէնքից, առանձին նշանակութիւն չունեն։ Այդ խառնակութիւնները մի քանի կուսակցութիւնների լարված յարաբերութիւնների հետևանքն են։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ԱԹԷՆՔ, 3 յունիսի։ Կրիտէ կղզուց նոր հեռագիրներ չեն ստացվում, ըստ որում թիւրքիան արգելում է հեռագիրներ ուղարկելը։ Այնու ամենայնիւ, ինչպէս երևում է, գործերի դրութիւնը կղզու վրա յուզիչ կերպարանք է ստացել։ Քիօսից նամակ է ստացվել, որով հաղորդում են այնտեղ ծագած անկարգութիւնների և զօրքի միջամտութեան մասին, որի ժամանակ մի քանի մարդիկ վիրաւորված և շատերն էլ ձերբակալված են։

ՎԻԷՆՆԱ, 3 յունիսի։ Այստեղ ստացված տեղեկութիւններին նայելով, Նատալիա թագուհին խնդրել է խնամակալութիւնից խորհուրդ տալ Միխայիլ միտրոպօլիտին, որպէս զի նա իր և Միլան թագաւորի ապահարզանը գործադրութեան մէջ պահի։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 3 յունիսի։ Այսօր, ցերեկվայ ժամը 2-ին, տեղի ունեցաւ Մեծ Իշխան Պաւէլ Ալէքսանդրօվիչի հարսնացուի՝ արքայադուստր Ալէքսանդրա Գեօրգիևնայի փառաւոր մուտքը, որը եկել է Պետերբուրգ Նօցա Կայսերական Մեծութիւնների և Բարձրութիւնների հետ Պետերգօֆից՝ «Ալէքսանդրիա» նաւով։ Հարսանիքի հանդիսաւոր գնացքի մէջ 18 ոսկեայ կառք կար։ Հարսնացուն գնում էր կառքով Թագուհի կայսրուհու հետ. դոցա շրջապատել էին ձիով՝ Թագաւոր կայսրը, յունաց թագաւորը, Թագաժառանգ Ցեսարեվիչը, յունաց թագաժառանգը և և Մեծ իշխանները. երկրորդ կառքով գնում էին՝ յունաց թագուհին և Էդինբուրգի դքսուհին։ Կազանի տաճարի մօտ Նօցա Մեծութիւններին և Բարձրութիւններին դիմաւորեց միտրօպօլիտ խաչով և օրհնված ջրով։ Պալատական պաշտօնեաների ուղեկցութեամբ տաճարը մտան՝ կայսրուհին յունաց թագաւորի հետ, կայսրը յունաց թագուհու հետ, փեսացուն և հարսնացուն, յունաց թագաժառանգը Էդինբուրգի դքսուհու հետ, Թագաժառանգ Ցեսարեվիչը Մեծ Իշխանուհի Մարիա Պավլօվնայի հետ։ 2 ժ. 35 րօպէին հարսանիքի հանդիսաւոր գնացքը եկաւ պալատ։ Այդ գալուստը ողջունվեց 101 թնդանօթաձգութեամբ։ Պալատական մեծ տաճարում դիմաւորեց Նօցա Մեծութիւններին հոգևոր հայրը Եանիշեվ։ Հարսանիքի գնացքի անցնելու փողոցի ամբողջ տարածութեան վրա երկու կարգ զօրք էր կանգնած։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 4 յունիսի։ Հրատարակված է Ս. Սինօդի հաղորդագրութիւնը, որը վերաբերում է ունիատների միութեան յիսնամեայ տարեդարձի տօնախմբութեանը։ Այդ հաղորդագրութիւնը պիտի կարդացվի մի քանի եկեղեցիներում։ Տօնախմբութեանը, Բարձրագոյն հրամանի համաձայն, կը մասնակցի և զօրքը, Ռուսաստանի մկրտութեան 900-ամեակի ձևով։

ՊԱՐԻԶ, 4 յունիսի։ Արդէն քննված թղթերը և վկաների ցուցմունքները բաւական հիմք են տալիս, որ Բուլանժէի դէմ յարուցած գործին ընթացք տրվի։ Այնուամենայնիւ յանձնաժողովը շարունակում է քննել նորերս գտած նամակագրութիւնները։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 5 յունիսի։ Յունիսի 4-ին, ցերեկվայ երկրորդ ժամին, կատարվեց Մեծ իշխան Պաւէլ Ալէքսանդրօվիչի պսակադրութիւնը յունական արքայադուստր Ալէքսանդրա Գէօրգիևնայի հետ։ Նէվա գետի վրա, Ձմերային պալատի հանդէպ, շարվեցան կայսերական նաւակներից կազմված նաւատորմը։ Նորահարսին հագցնում էին շոբեր՝ պալատական տիկիններ՝ իշխանուհի Բարիատինսկայա, բարօնուհի Բուսբէրգ և յունական հօֆմէյստրուհի Սապունցակի։ 1 ժ. և 15 րօպէին սկսվեց հանդիսաւոր գնացքը դէպի եկեղեցին, առջևից ունենալով պալատական մեծամեծներին։ Թագաւոր Կայսրը գնում էր յունաց թագուհու հետ միասին, Թագուհի Կայսրուհին յունաց թագաւորի հետ, փեսան և Նորահարսը միասին էին գնում. Թագուհին հագած ունէր ռուսական ոսկեկար շոր, շրջափակված թանգագին մազով, և ռուսական գլխազարդ. Նորահարսը, բացի արծաթակար շորից, ունէր կարմրագոյն թաւշեայ վերնազգեստ, իսկ գլխին ունէր թագ։ Եկեղեցում Բարձրագոյն անձանց դիմաւորեց միտրօպօլիտ Իսիդօր։ Պսակադրութիւնը կատարեց պալատական քահանայ Եանիշեվ։ Թագերը բռնած ունէին Նորափեսայի վրա՝ Թագաժառանգ Ցէսարեվիչը, Մեծ Իշխաններ Ալէքսի Ալէքսանդրօվիչ և Դիմիտրի Կօնստանտինօվիչ, Նորահարսի վրա—Կօնստանտին և Նիկօլայ արքայորդիները և Մեծ իշխան Ալէքսանդր Միխայլօվիչ։ Մաղթանքից յետոյ թնդանօթաձգութիւն կար։ 5 ժամին Նիկօլայեան դահլիճում 600 հոգու համար ճաշ էր պատրաստված։ Բարձրագոյն սեղանը զարդարված էր ոսկեզօծ անօթներով և ծաղիկներով։ Հանդիսակատարութեամբ որոշված կենացներին հետևում էր թնդանօթների որոտը Պետրօպավլօվսկի ամրոցից և պալատի դէմ կանգնած նաւերից. Կայսրին սպասաւորում էր Օրդին սեննեկապետը. բաժակը մատուցում էր Գրօտ. Նորին Մեծութեան Կայսրուհուն բաժակը տալիս էր կոմս Գէնդրիկօվ, սպասաւորում էր սեննեկապետ Բարտօլօմէյ։ 9 ժ. Գերբօվօյ դահլիճում տեղի ունեցաւ պարահանդէս, որից յետոյ երեկոյեան ժամի 10-ին կայացաւ բարձր նորապսակների հանդիսաւոր գնացքը դէպի իրանց պալատը։ Այստեղ նորապսակներին դիմաւորեցին Մեծ Իշխան Վլադիմիր Ալէքսանդրօվիչ և Մեծ Իշխանուհի Մարիա Պավլօվնա, ոսկէ մատուցարանի վրա դրած աղ ու հացով։ Ապա տեղի ունեցաւ ընտանեկան ընթրիք։

ԲՈՒԽԱՐԷՍՏ, 5 յունիսի։ Սենատում արտաքին գործերի մինիստր Լադօվարի պատասխանելով ռուսահպատակներին վերաբերեալ հարցապնդմանը, յայտնեց, որ այդ հարցապնդման նշանակութիւնը ռումինական դիմադրական կուսակցութեան արտասահմանեան լրագիրները չափազանցրել են։ Աքսորված անձինքը, որոնց թիւը հասնում է 12-ի, պատկանում են զանազան ազգութեան, և նրանց մէջ միայն երկուսն են ռուս։ Մինիստրը յարակցեց, որ այդ բացատրութիւնից յետոյ, միջնադէպքը պէտք է անցած համարել։ Տեղի ունեցան ծափահարութիւններ։

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ Յունիսի 2-ին	ր.	կ.
Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ—	98	80
Բերլինի վրա 100 մարկ —	48	30
Փարիզի վրա 100 ֆրանկ —	39	—
Ոսկի — արժէ —	7	95
Մաքսային կուպօններ —	159	25
Արծաթ — — —	1	13
Բօրսային դիսկօնտներ —	5¼ և 6½%	
Պետակ. բանկ. 5% տոմս 1-ին շրջանի	98	87
— — — — 2-րդ —	98	87
— — — — 3-րդ —	98	50
— — — — 4-րդ —	98	50
— — — — 5-րդ —	98	50
— — — — 6-րդ —	98	50
Նոր 4%	84	75
Արևելեան 5% փոխառութ. 1-ին շրջ.	98	50
— — 2-րդ —	98	50
— — 3-րդ —	98	50
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	270	50
— երկրորդ —	245	—
5½% ռէնտա	102	75
Ոսկեայ ռէնտա	175	—
Եօթերորդ կօնսօլիդ. փոխառ.	139	50
Նոր երկաթուղային ռէնտա	98	75
5% գրաւական թղթեր կալուած. փոխ. կրեդ. ընկ. մետ.	139	87
— — թղթադ.	94	—
Գրաւ. թղ. Ազնու. բանկի	98	—
Գիւղական բանկի	102	25
6% գրաւ. թղ. Թիֆլիսի—27 և 43տ.	97	50
— —Քութայիսի-18 և 43տ.	98	—
Ս. Պետերբուրգի քաղաքային օբլիգացիաներ	94	62
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ	94	—
Օդէսայի — —	95	75
Թիֆլիսի քաղաք. կրեդ. ընկ. օբլ.	84	25

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը թոյլ է։

Ժամանակաւոր խմբագիր Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆՑ

Հրատարակիչ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—10—11 ժ. վիրաբուժական, (և ատամնացաւի), սիֆիլիսի և աչքի ց. բացի կիրակի։

ՐՈՒԴԿՕՎՍԿԻ—10—11 ժ. ներքին, երեխայոց և կանանց ց.

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆՑ—11¼—12 ժ. կանանց և երեխայոց ց.

ԲԵՆԿԼԵՎՍԿԻ—11—12 ժ. ականջի, կոկորդի, քթի ց. և սիֆիլիսի։

ԱՐՏԵՄԻԵՎ—12—1 ժ. երեքշաբթի, ուրբաթ և կիւրակի, կանանց ց.

ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ց. բացի կիւրակի։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

ԳԱԴՕՄՍԿԻ—5—6½ ժ. կաշուի ցաւերի և սիֆիլիսի.

ՓՈՒՂԻՆԵԱՆ—5½—6½ ժ. ներքին, երեխայոց և ջղային ց. (էլեկտրօտերապիա)։

ԲԵՆԿԼԵՎՍԿԻ—6½—7½ ժամ.

Հիւանդանոցումն է մանկաբարձուհիք Մօզեր և Երևանցեան։

Վճար—50 կ.։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) համար փոխադարձ համաձայնութեամբ։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

ՄՕՍԿՎԱՅԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՄԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂ

ամառվայ ամիսներին Թիֆլիսում գտնվելով, ցանկանում է մասնաւոր դասեր ունենալ գիմնազիական առարկաներից։ Համաձայն է թէ պատրաստել աշակերտներ և թէ գիմնազիայի աշակերտների հետ կրկնութիւններ անել։ Հասցէն. Куки. Семеновскій переулокъ, домъ Картвелова № 2

1—5

Շտապում ենք յայտնել հայ ընթերցող հասարակութեան, որ ներքին գործերի մինիստրութեան 23 մայիսի 1889 թ. № 2550, կովկասեան Գրաքննական տեսանի միջոցով թոյլտուութիւն ստացանք Թիֆլիսում հրատարակելու

„ՏԱՐԱԶ“

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԵՐԳԻԾԱԲԱՆԱԿԱՆ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍ

Մանրամասն յայտարարութիւնը կը յայտարարենք առաջիկայ սեպտեմբերին, երբ „ՏԱՐԱԶԻ“ բաժանորդագրութիւնը կը բանանք։

Խմբ.-Հրատ. ՏԻԳՐԱՆ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

2—3

ՆՈՐ ԳԻՐՔ։

ԲԱՐԵՊԱՇՏ ՄԱՐԴԻԿ,

Առակ չափահասների համար.

ԳԷՈՐԳ ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆՑԻ։

Վաճառվում է կենտրոնական գրավաճառանոցում։

ԳԻՆՆ Է 60 ԿՈՊ.

2—5

ԷՐԶՐՈՒՄ ՔԱՂԱՔԻ ՀԱՅՈՑ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

հարկաւոր է մանկավարժական նախապատրաստութիւն ունեցող

մի ՏԵՍՈՒՉ, երեք ՈՒՍՈՒՑԻՉ ու երկու ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻ։

Դպրոցի հոգաբարձութեան հասցէն կարելի է իմանալ „Մշակի“ խմբագրատանը. ցանկացողները պէտք է դիմեն որքան կարելի է շուտով։ Հոգաբարձութիւնը ցանկալի է համարում, որ եթէ կարելի է վարժապետները և վարժուհիները ամուսիններ լինեն։

2—5

ԱԼԲԵՐՏԻ ՄԱԳԱԶԻՆՈՒՄ

(Ժողովարանին կից)

Ստացված են մեծ քանակութեամբ ՓՈՒՔՍԵՐ ԽԱՂՈՂԻ ԱՑԳԻՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ, վերջին կատարելագործված սիստեմների համեմատ, պուլվերիզատօրով և առանց դրան։ Գները շատ չափաւոր են, և մատչելի ամենքի համար։

4—8

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁ օր. Ս. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ այս օրերս մեկնելով արտասահման 4 ամիս ժամանակով, խնդրում է իր հիւանդներին, իր բացակայութեան ժամանակ, դիմել մանկաբարձ օր. ԽՕՋԱԷՆԻԱԹԵԱՆՑԻՆ, որը բնակվում է Երևանեան հրապարակի վրա, տուն Ծինամզգվարօվի (Эриванск. площадь, домъ Цинамзгварова).

4—4 (և. հ.)

Дозволено цензурою, Тифлисъ 5 Іюня 1889 г.

Типографія Канцеляріи Главноначальствующаго Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовск. ул. д. каз.